

является вдохновение. В подобных случаях ошибки считаются возможными, и задача заключается в том, чтобы они были исправлены последующими решениями. Процесс принятия решений рассматривается как выбор из потока непрерывной цепочки решений. Понятие вдохновения связано с теориями лидерства и харизмы, поскольку в условиях очень высокой неопределенности вера в личные качества индивидуума заменяет собой веру в возможности методики. Харизматический лидер воспринимается своими сторонниками как человек, знающий решения или обладающий достаточной мудростью для того, чтобы их найти или предложить новый набор целей для того, чтобы отвлечь внимание от старых конфликтов. Тип такой организации определяется как «организованная анархия», функционирующая в соответствии с теорией хаоса.

Учет признаков составляющих процесса выбора позволит осуществлять и реализовывать для каждого предприятия адекватную сложившимся обстоятельствам стратегию выбора.

Я.В. ЧЕРНЯТЕВИЧ,

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ

Розвиток економічної науки, як правило, здійснюється під впливом сукупності цивілізаційних чинників. Світова цивілізація переходить до нового типу соціально-економічних відносин, у центрі якого стоїть людина, її здібності, діяльність, система її економічних і соціальних цінностей [2, с.50]. Саме з такими змінами і пов'язана цивілізаційна парадигма розвитку суспільства.

Як відомо, домінуючою парадигмою в економічній науці протягом тривалого часу була формаційна парадигма, в основу якої було покладено таке явище, як суспільний спосіб виробництва. Основним, що мало значення за таких умов дослідження, було виробництво, наявні продуктивні сили і відповідні їм виробничі відносини, а також домінуюча форма власності в суспільстві. Всі ці чинники просто витісняли з процесу економічного дослідження людину, її потреби та можливості, її здібності та бажання. Тобто в першу чергу досліджувались виробничі потужності економічної системи і зовсім не мала ваги взаємодія людей у процесі досягнення основних цілей суспільства. „Так, жорстка залежність виробничих відносин насамперед від

Литература.

1. Койн К. Как упорядочить процесс разработки стратегии / К. Койн, С. Субраманьям // Экономические стратегии. – Т. 3 – 2001. – №4. – С. 83 – 91.
2. Большой экономический словарь / Под ред. А. Н. Азрилияна. – 5-е изд., доп. и перераб. – М.: Институт новой экономики, 2002. – 1280 с.
3. Акофф Р., Эмери Ф. О целеустремленных системах. / Пер. с англ. Под ред. И. А. Ушакова. – М.: «Сов. радио», 1974. – 272 с.
4. Кунц Г. Управление: системный и ситуационный анализ управленческих функций / Г. Кунц, С. Одонел. – М.: Прогресс, 1981. – 512 с.
5. Управление человеческими ресурсами / Под ред. М. Пула, М. Уорнера. – СПб.: Питер, 2002. – 1200 с.

Статья поступила в редакцию 15.01.2007

матеріальних продуктивних сил фактично лише поза увагою роль людей в економічних процесах” [7, с.11].

Методологічно було обмеженим дослідження лише матеріальної сфери, адже зрозуміло, що всі сфери суспільства здійснюють вплив одна на одну. Тобто в дослідженні суспільних явищ має місце цілісне бачення світу. Саме цілісний розгляд проблеми є характерним для цивілізаційної парадигми. На відміну від механістичних поглядів, цілісність передбачає, що всі предмети і явища сприймаються як різні взаємопов'язані аспекти єдиного суспільства. Суспільство і людство являють собою величезний організм, кожна частина якого містить ціле і обумовлюється ним. Його не можна розглядати як окремі і незалежні частини.

Цілісне бачення світу є основою „системного підходу” в науці. Як зазначає Л. фон Берталанфі; „Концепція „системи” полягає в погляді на світ „як на велику організацію” і різко відрізняється від механістичного погляду на світ як на царство „сліпих законів природи”” [3,

© Я.В. Чернятевич, 2007

с.23]. Ще Арістотель у свій час зазначав, що „ціле – більше суми його частин”. Коли дослідники говорять про систему, то мають на увазі множини конкретних елементів, між якими наявні певні зв’язки, відносини, взаємодія. Ця множина ніби виокремлюється з оточуючого світу і розглядається як єдине ціле. У загальному вигляді про систему можна говорити як про спосіб взаємодії об’єктів, кожний з яких має свою функцію і відношення до інших об’єктів, за якого зміна параметрів одного об’єкта призводить до зміни параметрів і інших об’єктів, адекватно принципу організації цієї взаємодії [6, с.1].

Системний підхід передбачає дещо іншу методологію, ніж методологія картезіанської школи, яка в свою чергу пропонувала розбивати проблему на якомога більшу кількість складових частин і розглядати кожну з них окремо. Системний підхід повністю не відкидає такі твердження, а пропонує вивчати об’єкти не розділяючи їх на частини, але досліджуючи їх співвідношення з іншими об’єктами. Проблема системності знайшла своє відображення в протиставленні двох методологій – редуccionізму та холізму. Суть редуccionізму полягає в тому, що властивості цілого пояснюються через властивості його складових елементів. Холізм це заперечує і стверджує, що не можна без втрат аналізувати ціле з точки зору його частин. Ці дві позиції, напевне, доповнюють одна одну. З одного боку, можна опуститись на більш низький рівень і вивчати властивості компонентів, не беручи до уваги їх системні взаємозв’язки. З іншого боку, можна, не звертаючи уваги на структуру компонентів, досліджувати їх поведінку з позиції їх вкладу в поведінку більшої одиниці. Обидва ці напрямки аналізу завжди наявні, тому що не можна уявити собі елементи, якщо нема системи, і нема цілого без складових його частин.

Система складає цілісний комплекс взаємопов’язаних елементів; створює особливу єдність із зовнішнім середовищем; має певну ієрархічність, тобто має елементи системи більш високого порядку і елементи, які складають системи більш низького порядку[4, с.383]. У свою чергу, потрібно відрізнити від системи певні неорганізовані сукупності, в яких відсутня внутрішня організація, зв’язки випадкові і несуттєві, нема цілісності, інтегративних рис, відмінних від властивостей окремих фрагментів.

Такими випадковими утвореннями можуть бути випадкові скупчення людей, несистематизовані сукупності книг у букініста тощо.

За визначенням сучасного тлумачного

словника, суспільством є сукупність людей, об’єднаних спільними для них конкретно-історичними умовами життя. До таких умов в першу чергу належать історичні умови розвитку, політичний лад країни, культурна спадщина, соціальний рівень життя, економічна система. Саме тому, розглядаючи методологію дослідження економічних суб’єктів, потрібно обов’язково враховувати той факт, що суспільство складається з багатьох окремих систем, які між собою більш взаємопов’язані, ніж ми можемо уявити. Оскільки економічна система певним чином здатна впливати на розвиток суспільства, то, звичайно, і суспільство здійснює вагомий вплив на економічну систему. Тому актуальним є не лише розгляд проблеми зі сторони цивілізаційної парадигми, а й знаходження місця в сучасних економічних процесах людини, яка виступає економічним суб’єктом.

Наукове дослідження економічних суб’єктів за сучасних умов має досить високу актуальність, адже зі зміною основної парадигми дослідження суспільних явищ змінюються і головні орієнтири таких досліджень.

Метою даної роботи є розгляд окремих методологічних підходів до дослідження економічних суб’єктів та виявлення основних закономірностей взаємодії економічної системи з економічними суб’єктами.

Дана проблема в науковій літературі висвітлена фрагментарно. Зокрема, сучасною методологією науки в цілому займаються чимало авторів, серед досліджень яких можна виокремити роботи Л.Мікешіної, В.Єременка, А.Кобринського, С.Козицького, Е.Юдіна. Однак авторів, які б цікавились сучасними методологічними проблемами економічних суб’єктів, не так багато. Як правило, такі роботи з’являються поодинокі і не носять системного характеру. Тому дане дослідження є ще більш актуальним для розвитку економічної науки України.

Розгляд поставленої проблеми потребує використання як загальнонаукових, так і спеціальних принципів та методів.

До традиційних загальнонаукових методів дослідження можна віднести методи абстракції, моделювання ситуації, поєднання історичного і логічного, експеримент, економетричні методи тощо. Всі ці методи мають абсолютне визнання зі сторони дослідників, тому їх використання не піддається жодним сумнівам в науці. Однак поряд з ними наявні специфічні методи, що є необхідними для нашої роботи. Особливо актуальними методами науки за сучасних умов вважають прийоми системного

аналізу; одночасне врахування причинно-наслідкових залежностей та взаємодії (коли діють і причина, і наслідок); використання методів теорії ігор, які розкривають закономірності взаємодії; історико-генетичний метод, який передбачає аналіз становлення і розвитку економічних процесів; синергетичний аналіз тощо.

Отже, яким чином в методології йде процес дослідження економічних суб'єктів? Як значає К. Ясперс, людина з її внутрішнім світом з'явилась не одразу, а лише в ході поступового розвитку. Переломним моментом для усвідомлення себе самої людиною став так званий, „осьовий час” (приблизно 8-2 ст. до н. е.). У період „осьового часу” сформувалась людина така, яка живе і діє в сучасних умовах. „Осьовий час” характеризується усвідомленням людиною буття в цілому, самої себе і своїх меж. Саме в цей час були визначені основні морально-духовні цінності, які є домінуючими в поведінці людей вже понад 2,5 тисячі років.

У цю епоху були розроблені основні категорії, якими ми мислимо і дотепер, закладені основи світових релігій, які і на сьогоднішній день визначають життя людей. У всіх напрямках відбувається перехід до універсальності [10, с.33].

Важливою складовою людського суспільства є культура. Під поняттям культури, перш за все, можна розуміти таку систему норм, символів і зв'язків, яка стала якісно відрізняти людей. Система таких норм, морально-духовних цінностей стала основою суспільства як сукупності людей, що пов'язані спільними потребами і цілями, заради задоволення яких і відбувається взаємодія індивідів у суспільстві. Саме в такій інтерпретації застосовується історико-генетичний метод, який дає можливість досліднику поглянути на проблему крізь призму історичного розвитку людини. Простежуючи генезис розвитку того чи іншого економічного явища, можна дослідити основні закономірності його становлення, еволюцію від простих до більш складних форм. Саме поняття економічного суб'єкта на сьогоднішній день є досить дискусійним та проявляється в різноманітних історичних формах, набуває різних функціональних призначень, має різні способи взаємодії з суспільством. Дуже важливо орієнтуватись не тільки в тому колі проблем, яке є актуальним нині в дослідженні економічних суб'єктів, а й розглянути важливі складові його та процес становлення.

Економічний суб'єкт є чи не найважливішим елементом економічної системи. Саме економічні суб'єкти формують цілі, взаємоді-

ють між собою, утворюють різні економічні організації і тим самим забезпечують реалізацію головної мети суспільства – забезпечення його від руйнації, збереження його цілісності. Якщо бути більш точним, то саме суб'єкти, тобто люди, і є тим стрижнем, навколо якого функціонують різні сфери суспільства. Політика, економіка, культура, релігія – все це з'явилось не випадково, а під дією певних чинників, які в той чи інший момент мали важливе значення для індивідів і формування суспільства. Але сказати, що лише суб'єкти здатні впливати на суспільство, є невірним з позиції цивілізаційної парадигми, дослідження якої базуються на принципі системності.

Економічна система ж, в свою чергу, має системний характер на всіх рівнях організації – від індивідів до держави. Зовнішнім середовищем виступають інші сфери суспільства, міжнародні зв'язки, природне середовище. Взаємопов'язаними елементами можна вважати економічних суб'єктів, які у процесі функціонування економіки вступають в економічні відносини. Економічні суб'єкти мають власні цілі, які визначаються їх роллю в системі економічних відносин. На економічних суб'єктів впливає зовнішнє середовище у вигляді певних сигналів. Зміна параметрів оточуючого середовища призводить до зміни поведінки економічних суб'єктів. Тобто саме суб'єкти є тими елементами, які і формують економічну систему, і в той же час залежать від особливостей її розвитку і функціонування. Не можна виокремлювати економічного суб'єкта у процесі дослідження і розглядати його як ізольованого індивіда, бо таким чином втрачається чимало значущих особливостей його розвитку.

Так, досить важливою характеристикою економічного суб'єкта є наявність у нього власної мети, яка формується під впливом суспільних умов і инить тиск на формування загальнонаціональних цілей. Тобто суб'єкт усвідомлює мету свого існування і умови своєї діяльності. А якщо це так, то суб'єкт, наділений такою людською рисою, як свідомість. Саме свідомість виокремлює людину з тваринного світу, даючи можливість діяти відповідно до створених умов. Напевне, не можна точно визначити, на якій стадії розвитку людства виникла свідомість, але можна стверджувати, що вона притаманна лише живим істотам з високорозвинутою центральною нервовою системою. Свідомість у процесі діяльності людини проявляється в таких формах, як воля, знання, досвід, кваліфікація, наука, що в свою чергу формуються шляхом освоєння інформації. Людина

сама по собі стала людиною, коли з'явилась свідомість. Тому потрібно більш детально розглядати свідомі дії індивідів відносно до зовнішнього середовища, у процесі взаємодії між собою, під час прийняття певних рішень.

Разом з тим необхідно всі економічні дослідження перенести в сферу людини розумної, бо саме людина є і умовою існування, і „джерелом саморуху економічної системи” [8, с.4]. Важливе значення у цьому процесі має усвідомлення людиною свого суспільного статусу, свого значення в суспільстві, і саме це усвідомлення статусу приводить в дію механізм соціальної взаємодії економічних індивідів. Соціальний статус індивідів залежить від рівня свободи в суспільстві, а саме від суспільної залежності та форми власності на ресурси. Суспільна залежність індивідів від спільноти, до якої вони належать, в свою чергу, має декілька форм (особиста, економічна), подолання яких призводить до усвідомлення людиною власної свободи або відносної залежності.

Однак, у процесі формування економічної свідомості суб'єктів на сьогоднішній день людство зустрілось з проблемою існування двох абсолютно різних типів суспільств: „так званих „общинного” і „громадянського”” [2, с.54]. Головна відмінність між ними полягає в різниці ціннісних орієнтирів, що поділяються в кожному даному суспільстві. Для цивілізації „общинного” типу є характерним переважно замкнута, кастова система суспільних інтересів, що ґрунтується на общинній власності. Сюди ж можна віднести матеріальну форму суспільного багатства, господарство, що базується на привласненні за станом, державність етнічного типу, кастовий характер суспільних відносин. Економічного суб'єкта як такого не існує, оскільки відсутні категорії рівності та свободи. У суспільстві, де в тій чи іншій формі наявна особиста залежність, відсутні умови для успішного розвитку економічної системи.

„Громадянський” тип суспільства характеризується цінностями, орієнтованими на урбанізацію, приватна форма власності є основою визначення суспільного статусу індивіда, господарювання орієнтоване на індивідуалізм, на взаємодію. Саме таке суспільство здатне створити умови для розвитку особистості, її здібностей, задоволення її потреб. І хоча перелічені особливості двох типів дають підстави для тверджень про різні людські спільноти, про різні гілки людської цивілізації, за сучасних умов, де домінують процеси глобалізації, можна говорити про всесвітнє „злиття культур”, про цілісність людської цивілізації, про систематизацію

наукового бачення світу.

У сучасному світі є абсолютно закономірним процесом певна асиміляція культур, пошук нових зв'язків, нових партнерів у ділових колах. Цей процес має об'єктивні основи, тому його можна визначати такою філософською категорією, як „необхідність”. Під цим філософським поняттям можна розуміти певну властивість систем. У загальному вигляді суспільство складається з суб'єктів і їх поведінки. Якщо ці суб'єкти належать до певної системи, то така їх поведінка обов'язково буде проявлятися у формі взаємодії. Взаємодія пов'язує між собою всі різні елементи суспільства (системи), призводить до змін і розвитку різних явищ природи. При цьому обов'язково змінюються не лише ті елементи, що взаємодіють, а й ті, що взаємопов'язані з ними. Взаємодіючи між собою, економічні суб'єкти в такій формі прагнуть задовольнити власні потреби, реалізувати власні інтереси, при цьому враховуючи інтереси інших суб'єктів і вплив зовнішнього середовища.

Однак діяльність економічного суб'єкта обов'язково регулюється зі сторони суспільства, у вигляді інституційно створених норм і законодавчо закріплених правил. І саме з метою максимального врахування власних інтересів і суспільних, економічні суб'єкти об'єднуються в певні економічні організації, які також мають статус економічного суб'єкта. Економічні організації виступають у формі колективного суб'єкта, що має внутрішню структуру і організацію, взаємодіють з іншими суб'єктами і діють як юридичні особи. У результаті бачимо, що структура економічної системи є дещо складнішою, наявність різних за статусом економічних суб'єктів, які мають можливість створювати економічні організації та формувати економічні інститути, здатна поглибити рівень наукового дослідження і привести до досить цікавих висновків. Оскільки для економічних суб'єктів необхідною є взаємодія для реалізації поставлених цілей, то вірним буде обов'язково включити цей аспект в методологію дослідження поставленої проблеми, адже системний розгляд проблеми може суттєво допомогти дослідникам, вченим у розумінні даного явища.

Прагнучи оволодіти системною методологією, застосовуючи її принципи та поняття, потрібно обов'язково мати на увазі, що використання системного підходу не є єдиною умовою успішного отримання істинних знань. Як методологічний прийом, системне бачення оптимізує пізнавальну діяльність, робить її більш продуктивною.

Системний підхід отримав нові імпульси

в своєму розвитку при зверненні до систем, що здатні до самоорганізації. Системи такого типу характеризуються активним впливом на середовище, гнучкістю структури і особливим адаптивним механізмом, а також непередбачуваністю – можуть змінювати спосіб дії при зміні умов, здатні навчатись, враховувати минулий досвід. Дослідження ж складних в організації, здатних до еволюції систем привело дослідників до абсолютно нової теорії самоорганізації – синергетики.

Термін „синергетика” у перекладі з грецької означає „співпраця, співробітництво”. Він „акцентує увагу на погодженні взаємодії частин при утворенні структури як єдиного цілого” [5; ст. 3]. Синергетика – це новий напрям наукового дослідження, що базується на принципах самоорганізації, відкритих систем та нелінійності. Насамперед потрібно згадати, що в класичній науці домінували стереотипи лінійного мислення, жорсткого детермінізму, прагнення передбачити випадковість, невизначеність. Оскільки розвиток розумівся як поступальний, то майбутнє можна було спрогнозувати, а минуле – чітко відтворити. Принципи синергетики ж можна застосовувати до складних природних систем, до культури і її розвитку, до соціальних систем і процесів, розвитку науки, наукового пізнання тощо. Синергетика має ряд своїх категорій, особливе місце серед яких займає поняття „самоорганізація”. У загальному вигляді самоорганізацію можна визначити як багатосторонній „процес виникнення впорядкованих просторово-часових структур у складних нелінійних системах” [4, с.388]. Економічна система належить саме до таких складних систем, тому поняттю самоорганізації потрібно приділити більше уваги.

Як і чому відбувається процес самоорганізації? Яке він має значення для економічної системи? Як зазначає Василькова В. В., самоорганізація суспільного цілого залежить від різноманітності проявів волі [1, с.213]. Тому зрозуміло, що в цьому процесі повинні брати участь елементи даної системи. Оскільки елементами економічної системи є економічні суб'єкти, то це означає, що саме вони мають і можливість, і необхідність здійснювати самоорганізацію відповідно до поставлених цілей. З історичної точки зору процесом самоорганізації є створення і відбір необхідних і адекватних умов розвитку економічних інститутів. Інститути встановлюють певний порядок діяльності людей у суспільстві. Але самі по собі вони не виникають на порожньому місці. Для того, щоб в суспільстві виник і утвердився пев-

ний інститут, обов'язково потрібно створити умови для такого процесу.

У класичній науці, де розглядалися замкнуті системи, всі процеси розумілись як такі, що прагнуть до рівноважного стану. Так, основною умовою розвитку економічної системи ставало уявлення про те, що всі ринки прагнуть до рівноваги, при цьому діяльність економічних суб'єктів зводилась до елементарного розрахунку між витратами та вигодами. З позиції синергетичних досліджень потенційно існує можливість виникнення нових форм організації і структур, що відповідають внутрішнім тенденціям самого середовища. А якщо економічні інститути вважати такими новими формами, то стає зрозумілим, що будь-яка економічна система відповідно до наявних умов створює адекватні їй структурні одиниці. І ці одиниці є наслідком організації та взаємодії економічних суб'єктів.

Кожен суб'єкт має власну мету, для досягнення якої потрібно зважати на мотиви діяльності інших індивідів в суспільстві, інакше кажучи, потрібно знайти точки взаємодіючі. У такому випадку на допомогу приходять інститути як такі, що свідомо створені людьми з метою упорядкування індивідуальних дій економічних суб'єктів. Лише шляхом узгодження колективних і індивідуальних цілей в суспільстві можна досягти бажаного результату. При чому абстрактно інститути не можуть існувати, оскільки вони є виразниками суспільних інтересів, цілей економічних суб'єктів.

У подальшому економічний суб'єкт набуває різних форм прояву своєї суті. Його можна класифікувати за формами взаємодії з економічною системою, економічний суб'єкт може мати статус юридичної або фізичної особи. Якщо економічні суб'єкти виступають у формі економічної організації, то їх можна поділити на дві важливі групи, в яких домінує або кооперативний, або корпоративний тип економічних організацій. Тобто природа економічних суб'єктів має складний характер, розібратись в якому і допомагають всі вищезазначені методи, оскільки вони дають досить чітку картину всієї еволюції економічних суб'єктів.

Підбиваючи підсумки, в першу чергу потрібно згадати про особливу роль цивілізаційної парадигми в науковому дослідженні. Оскільки формаційний підхід вичерпав себе, потрібно замінити його принципами цивілізаційної парадигми, основним серед яких є принцип системності. Саме системний підхід дозволяє розглядати предмет дослідження комплексно, не відриваючи його від складових системи.

Якщо економічна система має всі необхідні характерні риси системи, то економічні суб'єкти тоді належать до основних складових елементів економічної системи. Саме економічні суб'єкти визначають і формують цілі економічної системи, здійснюють взаємодію з іншими складовими елементами системи у процесі узгодження суспільних і індивідуальних цілей, утворюють економічні організації (які, в свою чергу, є економічними суб'єктами) та економічні інститути з метою полегшення реалізації поставлених цілей. Економічні суб'єкти є певним системоутворюючим фактором, від дій якого залежить економічна система і для задоволення потреб якої вона функціонує. Окрім цього, сам економічний суб'єкт має довгу історію набуття сучасних рис, розібратись в якій допомагає історико-генетичний метод.

Література.

1. Василькова В. В. Порядок из хаоса в развитии социальных систем. – СПб.: Идательство „Лань”, 1999. – 480с.
2. Єременко В. Сучасна парадигма економічної науки // Економіка України. – 1994. – № 11. – С. 50-55.

3. Л. фон Берталанфи. История и статус общей теории систем.// Системные исследования. Ежегодник. – М., 1973. – С.20-36.
4. Микешина Л. А. Философия науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. – М., 2005. – 464с.
5. Окорочков В. Б. Синергетика – нова світоглядна парадигма. – Д.: РВВ ДНУ, 2004. – 32с.
6. Системный характер отдельных экономических субъектов и экономики в целом. // www.samgtu.ru
7. Степаненко С. В. До нової парадигми економічної теорії // Вчені записки. – К.:КНЕУ, 1998, Вип. 1. С. 9-15.
8. Степаненко С. В. Методологічні засади (принципи) аналізу економічної системи.
9. Юдин Э. Г. Методология науки. Системность. Деятельность. – М.: Эдиториал УРСС, 1997. – 444с.
10. Ясперс. К. Смысл и назначение истории / М. И. Левина (сост.). – М.: Республика, 1994. – 527с.

Статья поступила в редакцию 18.01.2007

Л.А. МОЧАЛОВА, к.э.н, доцент,
Алтайский государственный университет

АНАЛИТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ НИЭТ: ВОПРОСЫ ПОЛНОТЫ И ДОСТАТОЧНОСТИ

Постановка проблемы в контексте её значения для управленческих наук

Выполненное Дж. Ходжсоном около 20 лет назад критическое исследование аналитической модели экономической теории и в настоящее время продолжает сохранять свою актуальность. Особого внимания заслуживает то, что, несмотря на достижения и изменения научных воззрений в течение этих лет, проблема методологического индивидуализма всё еще не получила своего разрешения⁹.

Почему решение этой задачи представляется важным в современных условиях и в чём её прикладное значение? Обратимся к опыту развития управленческих наук последних десятилетий.

До недавнего времени поведение индивида, являясь общим объектом исследования

для экономической теории и управленческих наук, оценивалось и интерпретировалось ими в обособленно существующих «системах координат» позитивного и нормативного анализа¹⁰. Попытки управленческих наук разработать оптимальные управленческие модели на основе обобщения частного позитивного опыта отдельной организации в большинстве случаев не имели успеха. Анализ причин неудач показал, что факторы, делавшие управленческую модель эффективной в одних организациях, оказывались незначимыми либо отсутствовали в других¹¹.

⁹ Ходжсон Дж. Экономическая теория и институты: Манифест современной институциональной экономической теории / Пер. с англ. – М.: Дело, 2003. – 464 с.

¹⁰ Основные содержательные комментарии по этому вопросу можно найти в редакционной статье В.Л. Тамбовцева к Милгром П., Робертс Дж. Экономика, организация и менеджмент: В 2-х т. / Пер с англ. под редакцией И.И. Елисейевой, В.Л. Тамбовцева. – СПб.: Экономическая школа, 2004. – С. 7-8

¹¹ Макарова И.К. Управление персоналом. – М.: Юриспруденция, 2002. – 304 с.